

Kapela v Kačji vasi (Janko Katern, 31. 01. 1951)

Kategorija : Zgodovina

Published by [Pbojan](#) on 12.4.2006

Ko so leta 1918 Italijani zasedli nase kraje je bila prvotna meja na Vrhnskem vrhu onkraj Logatca. Kmalu se je premaknila na planino. Leta 1922 je bila tudi to se zacasna meja in zaradi tega je vse upalo, da ne bo tako ostalo; tembolj tudi, ker je meja odtrgala od Planine 35 his s približno 80 prebivalci. Res se je meja kmalu potem premaknila, a samo toliko, da je presel grad Haasberg pod Italijo. Jugoslavija je dobila nazaj nekaj his v Gricu. Do leta 1922 so Italijani se pustil stari solski zakon in otroci iz Kacje vasi, ki so bili tonstran meje so hodili v solo v Planino. Kakor hitro se je pa meja premaknila, so v Kacji vasi ustanovili solo za otroke tostran meje. Prvi ucitelj je bil Viktor Kolenc, doma iz Idrije. Solo je tu obiskovalo kakih 15 otrok. Verouk je pa hodil enkrat na teden ucit studenski zupnik Dominik Janez (Jane-z s stresico). Leta 1923 je bil kolenc poklican k vojakom. Na njegovo mesto je prisel drugi Idrijcan Krap-s s stresico in Jo-z-e z s stresico). Pa tudi ta ni bil dolgo tu, ampak so dobili novo uciteljico Pavlo Penko. Istocasno je iz Studenega prihajal ucitelj italijanskega jezika dvakrat na teden. .

Nato so bile slovenske uciteljice: Pavla Hmelak iz Ajdovscine, Mara Sanisa iz Trnovega in Franciska (FranĀka) Smodelc iz Selc pri St. Petru. Ko je bila zadnja uciteljica zaradi nekega prestopka odpuscena, je prisla na njeno mesto neka Italijanka. Ta pa ni trpela, da bi ucil otroke verouka slovenski duhovnik v slovenscini. Duhovnik ni smel vec v solo, posebno se, ker je novo solski zakon stopil v veljavo. Uciteljica je ucila verouk sama. Toda skazalo se je, da tega ni zmozna. Saj je ucila, da je bil Kristus po rodu Italijan in druge podobne stvari; moliti da se mora v italijanskem jeziku, bogov da je vec in podobno. Ko je neki duhovnik spraseval na cesti otroke, je uvidel, da imajo o Bogu zelo zmesane pojme. Vec starsev je na skrivaj posiljalo otroke k planinskemu zupniku Lovsinu (LovĀinu), da bi jih pripravil za sprejem svetih zakramentov. Pa so bile z njimi zelo velike tezave. Kmalu so Italijani zaceli misliti na zidanje lastne sole v Kacji vasi. Leta 1926 je to delo prevzelo italijansko podjetje Odorico (ki je mnogo let poprej gradilo ljubljanski kolodvor) in ga leta 1928 dokoncalo. O tem solskem poslopu so trdili, da je najlepša solska zgradba v Julijski Beneciji. Istega leta, 28. oktobra, je bila slavnostno odprta.. Bilo je navzocih mnogo ljudi. Takratni prosvetni minister de Bona je za to nalasc pisel iz Rima in ob navzocnosti trzaskega prefekta, obmejnih in vojaskih oblasti odprl solo. Nad vhodom so bile v kamen vsekane besede, s katerimi je da Bona izrocil solo svojemu namenu (plosce sedaj ni vec). Prav takrat je izsel cerkveni odlok, da se mora verouk uciti povsod v domacem jeziku, kakor je bilo sklenjeno v konkordatu leta 1920 (11. 02. 1920). Vkljub temu je ukazal trzaski prefekt, da se sme v italijanskih solah uporabljati samo italijanski jezik. Slovenski jezik ni imel v solah vec mesta, zato so duhovniki poucevali verouk v cerkvah. Toda v Kacji vasi ni bilo cerkve in zato tudi verouka ne. Postonjski dekan Franc Krhne je najel v vasi sobo, kjer naj bi se otroci poucevali v materinem jeziku; a kaplan, ki je hodil ucit je imel kmalu tezave z oblastjo. Kaplan je bil premescen. Prisel je drugi, pa se mu je zgodilo kakod prvemu. Tudi lastnik sobe je bil v strahu, da ga ne bi zato ovirale politicne oblasti pri obmejnih pravicah. Zato je sobo odpovedal. Postonjski dekan je to javil takratnemu skofu de Fogarju v Trst. Ta se je spravil nad prefekta in med njima se je vnel hud prepir. Koncno je skof prefektu dokazal. Da ima duhovnik na podlagi konkordata pravico uciti verouk v slovenscini. Prefekt se je moral vdati. Svetoval je skofu naj v Kacji vasi uredi kapelo v kaki privatni hisi, kjer bi duhovnik tudi maseval in ucil verouk v

kakršnemkoli jeziku. Obljubil je, da ne bo več delal ovir. Postonjski dekan Krhne je dobil sporočilo, naj ukrene vse potrebno. Pogodil se je z lastnikom hise številka 29 za prostor, kjer naj bi bila zasilna kapela, ki bi služila kot cerkev in učilnica za verouk. Dne 05. aprila 1934, na beli četrtek je kapelo blagoslovil in v oltar vložil relikvije postonjski kaplan Placid Sancin iz Trsta. Pri tej slovesnosti so bili prisotni vsi obmejni organi. Kazali so navdušenje za to zadevo. Vsak teden je bila tu sveta masa i nverouk v slovenscini. K temu verouku pa so hodili tudi otroki italijanskih starsev, ki niso slovenscine prav nič razumeli. Duhovnik je tudi te pripravil za sprejem sv. zakramentov, spovedi, obhajila in birme. Slovenski otroci so morali prepisovati zgodbe in katekizem. Pri tem so se naučili tudi slovensko brati in pisati, cesar prej niso znali. To je bilo vse, kar se je dalo narediti, da ni naš jezik tu popolnoma zamrl. Vsi, ki so hodili takrat v solo, se imajo zahvaliti edinole slovenski duhovščini, da znajo materin jezik pisati in brati. Kar je bilo od leta 1934 do leta 1943 tu rojenih (oboje narodnosti), so bili vsi krščeni v tej kapeli. Italijani pa kljub prefektovem dovolilu niso mirovali. Slovenscina jim je bila odvec. Več duhovnikov so zato nasilno premestili, verouk pa se je vseeno vrsil. Kadar ni bilo kaplana v Postojni, je hodil sem studenski zupnik in je učil otroke celo petja. Policijski komisar Albert Tiera je rekel: »Kapelo bi bilo treba zapreti in duhovnike, ki bi hoteli izvajati svoje dolžnosti, izgnati.« Toda to se tu ni posrecilo. Italijani so začeli misliti na gradnjo nove cerkve v Kacji vasi. To pa zato, da bi dovolili italijanskega duhovnika, in bi bilo s tem delovanje slovenskega duhovnika nemogoče. Takratni politik tajnik dr. Palange je zasnoval to misel in sel sam prositi kneza Windischgratza za kos zemljišča za cerkev. Knez mu je obljubil kos zemlje nasproti sole. Dr. Palange je zdaj začel z beracenjem nadlegovati razne jugoslovanske trgovce. Ker so se ti bali, da ne bi prisli pri njem v nemilost, ker je bil carinski nadzornik, so radi darovali precej velikevsote v ta namen. Vsi ti trgovci so nezakonito uvazali les v Italijo, kar je nadzornik dobro vedel, ker je imel od tega velike koristi. Bilo je takrat kakih deset tvrdk, ki so sporazumno s carinskim nadzornikom les vecinoma tihotapili čez mejo. Kmalu je od Knustlja, Furlana, Macka, Kasi, Beltrama in drugih nabral 80 tisoč lir. Za prvo silo je bilo dovolj in cerkev naj bi začeli zidati v najkrajšem času. Takrat pa je bil v Kacji vasi poveljnik karabinerjev brigadir Losito Cajetano. Pa je izvedel, da dr. Palange beraci pri jugoslovanskih trgovcih za prispevke. Prepovedal je vsako nadaljnje izsiljevanje in zagrozil cariniku, da ga bo aretiral, če bo izvedel se kaj podobnega. Pri seji je vpil nad njim, ces, ali ga ni sram beracenja, kakor da bi italijanska država ne mogla sama postaviti cerkve, če bi bilo to potrebno; če pa misli, da si bo postavil v kacji vasi spomenik v obliki cerkve, se hudo moti. Carinik je potem nehal beraciti, ker se je zbal, da bi izvedel brigadir za njegove postranske in skrivne dohodke. Vendar ni popolnoma obupal, ampak se je napotil k skofu v Trst. Upal je, da mu bo sel novi skof v tej zadevi na roke, posebno ker je bil kot skof imenovan od vlade in ni bil potrjen od papeza. Rekli so, da je fasistovski skof. Ko je zasedel trzasko skofijo, so vsi pričakovali, da bo po vsej skofiji pometel s slovenscino. Skof Santin pa je v Trstu pokazal čisto drugo barvo. Italijanski fasisti, ki so si od njega toliko obetali, so bili razocarani. Ko je dr. Palange razložil, kako misli glede cerkve, je dejal: »Ce hocete cerkev zidati, vam jaz tega ne bom branil, a dovoljenja za posvečenje ne dam, kaj sele duhovnika.« Cerkev se potem res ni več omenjala in 80 tisoč lir tudi ne. Carinika in njegove pristase je bilo sram. Če je kdo od domacinov se kaj o tem omenil, je carinik napravil kisel obraz in odvrnil pogovor drugam. Pesek in kamenje, ki sta bila že napeljana na stavbisce, so potem porabili za zidavo neke hišice tam blizu.